

La dumang las 4.00 fon igls sfolists lour ampren gir.

FOTOS SANDRA BALZER

«Magari ègl en po strètg»

Cun l'amprema neiv giran er els puspe per lung dallas veias – igls «eroxs» sen veias navantadas. Durant igl anvien èn igls manaschunzs dallas sfolas – igls sfolists – ple u manc de per de an acziun per garanteir veias sieiras sainza neiv e glatsch. Per la FMR vaia accompagna igl sfolist Roman Clopath da Lai sen egn digls sies amprens viadis da chesta staschung.

SANDRA BALZER/FMR

«Va panso tg'ia reiv las 3.45 per tè», scriveva Roman Clopath mesemda seira aint igl sies sms. Puuh – damai lavar las 3.15. Roman Clopath è sfolist, egn da chels manaschunzs tgi magna igl anvien la sfola sen la veia cantunala ainten la regiun da Lai.

Tecnica moderna

Punctual ma catta las 3.45, siva dus cafés, aint igl auto da Roman Clopath. Sur igl indrez da telefonar a mang liber retscheva el l'incumbensa per oz: «Sie haben einen neuen Auftrag. Wählen sie die eins für Auftrag annehmen.» Via sms retscheva Roman Clopath la ruta per oz. «Pi bod am telefonava anc egn digl cantung per dar l'incumbensa. A partier da chest onn è tot en po pi tecnic e modern.» Schi Roman Clopath retscheva l'incumbensa è el exact pèda ena mes'oura per esser ainten la sia sfola. «Chegl è loc», manegia el, «pero sch'ia sung segls skis alloura vaia da dar gas.»

Ena tgossa da rutina

Rivos tigl magazin derva Roman Clopath la porta-garascha e mossa cun en po luschezza la sia sfola. Aint igl camiung am declera el l'armatura: Cun en joystick so el parlar la sfola e cun en indrez spezial so el diriger igl salarin. Roman Clopath magna la sfola direcziun veia principala. Amprema ruta per oz: Lai-Parpan ed anavos. Igl fò impressiun cun tge quietezza e franchezza tgi Roman Clopath magna la sia sfola. «Percheigl tgi la neiv è schi bletscha e greva giagnsa oz en po pi plang», dei el.

Conflicts ed istorgias

Durant la sagonda etappa da Parpan anfignen Zorten am rachinta Roman Clopath or dalla veia digl sfolist. «Cò ègl da dar adatg, chella recloma gugent, schi stumplagn la neiv davant la sia tgesa», dei el cun en pitschen reir. Oz na vules el betg luvrar segl biro, cunzont all'antschatta digl anvien seian reclamaziuns usitadas. Sper-tamaintg m'accorscha, tgi cun esser sfolist ègl grev da cuntantar igls basigns dad egn e mintgign. Ma Roman Clopath resta calm. Siva 11 onns scu sfolist a Lai so el, noua tg'igl è da dar adatg. E betg angal glez, el canoscha per exaimpel er igl urari dalla posta. «Magari ègl en po strètg cun postas ni indigens tgi reivan cun tempo. Alloura serast angal anc igls igls», dei el.

Tumbigns son esser sfeidas

Roman Clopath canoscha las veias da Lai scu l'atgna cassatga – el so, noua tgi dat tumbigns tg'igl sforzan da dulzar curtamaintg la sfola.

La pòssa da café digls sfolists è bagn miritada. Davos sanester sesa Roman Clopath.

Cun en joystick so Roman Clopath diriger la sfola.

«Chels èn maligns. Schi te dast betg adatg dat-tigl ena narra «tescha» ainten cabina», dei el. Durant igl noss viadi m'accorscha tg'igl dat da-pertot tumbigns, passapes e scalems tgi èn veiras sfeidas pigl sfolist. «Chegl fò la tgossa pero er interessanta e varionta», manegia Roman Clopath. Esser sfolist è ena tgossa da passiuun. Roman Clopath rachinta tot incanto quant bel tg'igl è, schi la neiv sgola tras l'aria e giu per la sponda. Per anvien fetscha el radond 10000 km cun la sia sfola. Siva la terza e davosa etappa da Zorten anfignen Casti turnagn nous a Valbella. 6.00: pòssa da café.

Pòssa miritada

Igls oter treis sfolists on grond plascheir dalla mia preschientscha e rachintan durant igl café l'egna u l'otra episodio scu per exaimpel chel-

la digls autists cun pneus da stad tgi reivan betg ple anavant tranter Churwalden e Parpan. La nova tecnica sur tablets e telefons para betg anc dad esser ena buna ameia digls sfolists, pi bod seiigl sto pi simpel cun simplamaintg telefonar l'egn l'oter. Oz seiigl tot da dar aint sur en tablet.

Siva igl café fashagn Roman Clopath ed ia anc eneda la ruta anfignen Zorten ed amplagn igl sal, radond 6 cubics – chegl tanscha strousch per en de. Tranter stgeir e cler sorta a Lai puspe dalla sfola. 7.30: Ia lasch passar anc eneda tras testa las impressiuns dallas davosas quatter ouras. E cuagl partratg, tg'ia ma lamaint mai ple davant veias navantadas percheigl tg'ia sa, tg'igls sfolists èn an acziun e dattan de per de lour migler per nous autists, giolda igl davos got digl quart café dad oz.

SAVOGNIN

Lenn – l'energeia tgi crescha siva

Mesemda seira è gia li aint igl hotel Jufa a Savognin ena seira d'infurmaziun dalla ela energiewelt. Divers referents on do sclearimaint davart igls temas scaldar cun lenna, midada digl clima e spargner energieia ainten sagondas abitaziuns.

TANJA JÄGER/FMR

Sot igl motto «Ossa scaldainsa aint dretg alla Svizra» è igl amministratur dalla ela energiewelt Patric Vincenz benevento igl grond public tg'ò malgro l'ora d'anviern catto la veia a Savognin. Tgi tgi scolda cun lenna, scolda ainten la circulaziun dalla nateira. Lenn è en material dad arder indigen tgi crescha siva e tg'è avonda avant mang. Sper l'energeia dall'ava e digl suglegl è igl lenn egn dallas pi impurtantas resursas regenerativas. Igl lenn dess ramplazzar aint igl avigneir igl ieli. La preparaziun da lenn, tuttegn schi an furma da pellets ni zipladas. (Hackschnitzel) è simpla e dovra paca energieia. Las veias da transport èn curtas e

Jürg Fehlmann daclera la funcziun d'ena sadela da pellets.

FOTO NATHALIE ZISWILER

la magasinaziun caschungia nign prieve pigl ambiant. An vista ecologica è igl lenn igl pi favorevel material d'arder. Igls prietschs èn stabils an cumparegliazun cun oters materials.

1°C mengia tgod segl planet

Urs Hefti dalla Uffer SA referescha davart la midada digl clima. Cun malets e graficas impressiunontas mossa el tge tgi capetta segl planet schi las temperaturas von venavant ad ot. Regiuns sitgas davaintan anc pi sitgas, igl livel dalla mar sa dolza ed antieras gruppas dad inlas niron a svaneir, martgeas scu Hamburg, Mumbai ni New York sa niaintan ainten l'ava e la gliout so betg ple veiver an chels lis. I dat ena mancanza da resursas e chegl caschungia da far la ghera. «Ia va perfranc lia provotgier en po cun chests malets ma i dess mussar tgi vign pi tgod. Chegl nign tgi so ple negar,» dei Urs Hefti la fegn digl sies referat.

CO₂ fò eir anse la temperatura

65% dalla energieia tgi vign duvrada an Svizra vign produtgeida tras energieia fossila scu ieli, gas, benzin e diesel. Igl consum digl ieli è ia anavos igls davos onns e chel dalla electricitad ple u manc constant. Ma chellas energieias caschungian igl CO₂ e lez fò eir anse las temperaturas. Lenn vala scu CO₂ neutral e dess survagneir duple impurtanza aint igl futur. Igl cantun sustigna er tscherts projects cun contribuziuns da promoziun, rachinta Michael Casutt, referent pigl Uffezi d'energeia e traffic digl cantun Grischun.

Lenn scu bunga alternativa

Cun dialect bernese referescha Jürg Fehlmann dalla firma Liebi AG digl lenn scu alternativa d'energeia fossila. El preschainta differents sistems da scaldar cun lenna scu per exaimpel tals cun pellets. Tge tgi vign spert transparent, tar en bietg nov ègl pi simpel da realisar en scoldamaint persistent. Ma er tar tgesas viglias ègl pussebel sch'igl è per exaimpel avant mang ena stanza cun aint ena pegna d'ieli da transfurmar la stanza e ramplazzar igl ieli cun en scoldamaint da lenn. Alla fegn dalla seira d'infurmaziun rachinta Georg Nicca scu tg'igl è pussebel da regular la temperatura ainten tgesa/abitaziun sur ena app segl telefonign. Uscheia on surtot persungas da sagondas abitaziuns spargner ena massa energieia e costs cun tigneir bass las temperaturas sch'els èn betg an vacanzas. E chegl sen ena veia simpla sur igl telefonign ma cun grond effect, surtot per la bursa.